

цією. Як зауважив П. Берк, терміни «подія» і «структура» варто вживати стосовно двох протилежностей цілого спектра можливостей, але не слід забувати про існування його середини» [5, с. 349]. Голос сучасного історика повинен подаватися не як «підсумковий синтез», а як просто один із голосів нарівні з іншими. Зважаючи на те, що серед громадян України є багато людей, які байдужі до історії українського визвольного руху, подання історії України у вигляді ланцюга подій, що привели до створення незалежної держави, нам видається небезпечним. Замість об'єднавчого ефекту можна отримати посилення розколу в країні.

Для формування єдності національної свідомості українців в епоху глобалізації, потрібно звернутися до найглибшого пласта української історії. Цей пласт є найглибшим по відношенню до двох попередніх, виділених свого часу Ф. Броделем в концепції «часів історії»: «короткий час», в якому присутня описова, подієва історія, котра створює ґрунт для більш глибокого проникнення в матеріал, і «довга тривалість», де здійснюється соціологічний аналіз. Р. Козеллек розвиває цю концепцію в теорію часових пластів, де перший пласт утворюють «одноразові» неповторні події, другий – довготривалі структури, які попри всю удавану статичність уможливають зміни й самі можуть видозмінюватися. Ці два часові пласти охоплюють індивідуальні та колективні досвіди (гетерогенність поколінь). Наступний часовий пласт, названий Козеллеком «трансцендентальним», виходить за межі часового існування поколінь, оскільки охоплює набутки досвіду, властивого різночасовому існуванню поколінь і є базовим для суспільства. Це «релігійні або метафізичні істини, котрі базуються на фундаментальних висловах, що зазнають постійних модифікацій протягом тисячоліть, однак завжди можуть бути активовані пам'яттю – навіть попри ту обставину, що не всі люди поділяють їх» [4, с. 4]. Термін «трансцендентальне» вживається тут не у сенсі потойбічного, а в сенсі того, що вони виходять за межі того чи іншого покоління й водночас є його фундаментом. Всі одиниці досвіду містять у собі такий мінімум потреби у трансцендентності.

Таким трансцендентальним пластом для України з давніх часів є європейська цивілізація, спільне для всіх європейських націй культурне вогнище, «реальне, але не здатне утворити з себе політику» [2, с. 298]. Зазвичай Європу уявляють результатом поєднання грецької філософії, римського права та християнства. Башлер зазначає, що недоліком такого формулювання є те, що вказується «набір» компонентів, але не наголошується на головному – на механізмі, який дає змогу перетворити різномірне в однорідне і весь час повторювати цей процес. «Європейська цивілізація є не більш загальною, ніж усі решта, але в неї є така визначна особливість, що вона розвивається з тенденцією до асиміляції всього ...накопиченого після неолітичного перетворення в усьому світі. ...Європейська цивілізація здатна відкриватися до всіх культурних досвідів, накопичених на планеті за тисячоліття, і ця здатність відкриватися та асимілювати стає дедалі очевиднішою й дієвою» [2, с. 294]. Цю визначну рису європейської цивілізації потрібно покласти в основу націєтворчих процесів в Україні, зауваживши при цьому, що і українська нація-державна є необхідною умовою для розвитку Європейської цивілізації. Бо спільнота націй для останньої – це максимальний культурний ареал: в Європі є нації, проте немає якоїсь загальної європейської нації. Тому доля європейського людства залежить від стану справ у кожній окремій нації, без чого неможливо вистояти в ситуації «зіткнення цивілізацій».

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти: Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Б. Андерсон; [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: Критика, 2001. – 272 с. 2. Башлер Ж. Нарис загальної історії / Ж. Башлер; [пер. з фр. Є. Марічева]. – К.: Ніка-Центр, 2005. – 392 с. 3. Глобальні модерності / За ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; [пер. з англ. Т. Цимбала]. – К.: Ніка-Центр, 2008, – 400 с. 4. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. / Козеллек Р. [Пер. з нім. В. Шведа] – К.: Дух і Літера, 2006. – 436 с. 5. Нові перспективи історіописання / П. Берк (ред), Р. Дарнтон та ін.; [пер. з англ. Т. Портнова, А. Портнов]. – К.: Ніка-Центр, 2004. – 387 с. 6. Проценко І. П. Маргінальність як ознака українського історичного дискурсу / І. П. Проценко // Вісник Черкаського університету. Серія Філософія. – Вип. 109. – Черкаси, 2007. – С. 22–31. 7. Табачковський В. Г. Людина – Екзистенція – Історія / В. Г. Табачковський. – К., 1996. – 123 с. 8. Яковенко Н. Одна Клію, дві історії / Н. Яковенко // Критика. – 2002. – № 12(62). – 12–14.

Надія Лазарович

Етнонаціонально-духовні доміанти як основа буттєвої вкоріненості українського народу

Розглянуто духовні цінності українського суспільства, котрі постають засадничою основою самобуттєвості українського народу. Проаналізовано низку духовних доміант та рис національного характеру українців (емоційність, сентименталізм, ліризм, інтровертність, лінгвоцентризм, «антеїзм», релігійність та ін.) у соціокультурному контексті.

Spiritual values of the Ukrainian society, which make the fundamental basis of the originality of the Ukrainian people, are considered. Some of ethnic-national dominants and traits of «national character» (emotionalism, sentimentality, lyricism, introversion, lingvo-centrism, «antheyism», religiousness and others) are analyzed in the socio-cultural context.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства на тлі всезагальних процесів глобалізації й універсалізації, широкомасштабних суспільних перетворень для української людини по-новому звучать питання ствердження національної самоідентичності, формування нових ціннісних орієнтирів. Адже лінія напруги у світовідчутті сучасної української людини виявляється у площині сфери зустрічі та взаємодії системоутворювальної, традиційно-етнонаціональної та позитивно-самозберігаючої складової буття людини і суспільства, з одного боку, й інноваційно-змінюючої, глобально-універсалізуючої ознаки

культури – з іншого. Відповідно, межовість сучасної соціокультурної ситуації сьогодення сприяє зверненню до етнонаціонально-духовних надбань українського народу, котрі здатні слугувати вагомою аксіологічною константою у бутті українського народу, визначаючи парадигмальні світоглядні орієнтири сучасного українського соціокультурного простору.

Так, у ситуації «кризи розуму» й переосмислення раціоналістичних установок надзвичайно гостро постає проблема пошуків стійкого опертя, адже людина потребує внутрішнього ядра, яким можуть стати саме духовні чинники,

внутрішньо-іманентні характеристики, що торують шлях виходу із світоглядної, морально-духовної кризи сьогодення. «Фаустівський тип» людини, лінійний підхід до її розуміння вже вичерпав себе, – у сучасних соціокультурних реаліях варто звернутися до іншого типу особи, який ґрунтується на невичерпних внутрішніх ресурсах – духовних вимірах. Особливої актуальності та гостроти сьгодні набуває проблема «духовно-морального оновлення», пошуку нових аксіологічних вимірів українського суспільства, тому на особливу увагу заслуговує звернення до буттєвої укоріненості української людини, адже особа в контексті цивілізаційних зрушень сьогодення, втрачаючи зовнішнє опертя, шукає надійну «підоснову» якраз у глибинах власного духовного існування, у духовності, що, за словами українського дослідника П. Гнатенка, включає «внутрішнє багатство, терпимість, релігійність і високу моральність особистості» [3, с. 397].

Не випадково, аналізуючи риси характерології та особливості національного характеру українців, низка авторитетних дослідників наголошували на глибинному духовному потенціалі українського народу. Зокрема, творчість представників світоглядно-філософської кордоцентричної традиції («філософії серця») – Г. Сковороди, П. Юркевича, Т. Шевченка, М. Гоголя, П. Куліша та ін. – засвідчує пріоритет субстанційних орієнтацій духовного буття української людини, переконливо демонструючи глибинні вияви духовних надбань українства: «філософія серця» багато в чому визначила специфіку народного світогляду, на основі якого формувалася національна самосвідомість» [15, с. 275].

Слід зауважити, що М. Костомаров у одній зі своїх титових праць «Два рускія народности», здійснюючи принципову диференціацію між двома народами – «великороссіянами» й «южноруссами», – стверджував, що у соціокультурній царині життєдіяльності останні надають перевагу духовному началу: «Въ одинакихъ стихіяхъ общественной жизни... усвоивали болѣ духъ» [8, с. 64]. Наголошуючи на глибинних духовних засадах українського народу, М. Костомаров підкреслював, що українцям притаманне душевне замилювання, внутрішньо-іманентне звернення до Бога, тяжіння до духовних начал: «у нихъ сильно чувство всеприсутствія Божія, душевное умиленіе, внутреннее обращеніе къ Богу, тайное размышленіе о Промыслѣ надъ собою, сердечное влеченіе къ духовному, неизвѣстному, непредставляемому воображеніемъ, таинственному, но отрадному міру» [8, с. 71].

Так, особливості духовних етнонаціональних констант стають предметом культурологічного аналізу низки українських вчених. Зокрема, Я. Ярема веде мову про «духовний егоцентризм» українців, «апофеоз індивідуальної духовності» [19, с. 16]. Як стверджує відомий вчений Д. Чижевський, українці більше схильні чинити «як серце підказало», аніж надавати перевагу раціоцентричним рефлексіям. Так, дослідник звертає увагу на те, що «безумовною рисою психічного укладу українця є – *емоціоналізм і сентименталізм, чутливість та ліризм*; найяскравіше виявляються ці риси в естетизмі українського народного життя і обрядовості...» [16, с. 20]. За словами знаменитого українського дослідника В. Антоновича, «від міри чужості, від того, як нарід переймається враженнями околиць, залежить характер народу, його суспільність і стан політичний, настанку вдатність його до розвитку... Русини дуже чулі до вражень; але реакція у них прокидається після довгого перегаду за роздрозненням; русин –

тип меланхоліка» [1, с. 95]. Слід зауважити, що саме емоційність українців П. Юркевич розглядав як «прикмету національної вишості».

У свою чергу, диференціюючи типи українців на «динарський» та «остійський», незважаючи на їхні численні відмінності, О. Кульчицький наголошує на спільній духовній основі: «остійське ставлення до життя можна описати як спокійне зовні, але глибокодумне і схильне до переживань і душевних хвилювань. Українці вразливі, ними часто керує почуття смутку і туги... Духовні риси динарської раси спричинено їхніми високорозвинутими почуттями і здатністю до переживань. Ці переживання часто спрямовано на зовнішню дійсність, яка штовхає до розвантаження ледь стримуваних почуттів» [20, р. 947].

Не менш відомий український вчений М. Шлемкевич у праці «Загублена українська людина» пропонує метафоричну типологію українців (можна провести паралелі зі стадіальною концепцією С. К'єркегора): 1. «старосвітський поміщик» (філістер), що знаходить себе у щасті, як правило, біологічного існування та обивательського матеріального добробуту; 2. «сковородянська людина», сенсом життя якої є особисте самопізнання та духовне самовдосконалення, однак вона не включається у активний соціальний вимір буття; 3. «гоголівська людина» – особа, котра може і здатна щось зробити для спільноти, держави, проте або стала жертвою політичної кон'юнктури, або свідомо обрала шлях служіння національним інтересам іншої держави; 4. «шевченківська людина», котра стверджує цінності моральних ідеалів вільного духу, а також розуму та науки [17, с. 17–21]. Звісно, М. Шлемкевич великого значення надає саме «сковородянській людині», вважаючи, що такий тип українця є найбільш репрезентативним у нашому суспільстві, а духовне самозаглиблення й внутрішньо-іманентна саморефлексія є невід'ємними атрибутивними характеристиками української людини.

Не зважаючи на історично зумовлені ментальні особливості духовних засад українців, простежуються й їхні контрарні трактування. Зокрема, на переконання І. Лисяка-Рудницького, брак «логосу» – це «хронічна слабкість української духовності» [11, с. 403]. Цієї ж світоглядної позиції дотримувався В. Липинський. Однак, на думку відомого дослідника етнопсихологічних констант українців Я. Яреми, відсутність чітких раціональних установок та рецесивність зовнішніх виявів українців не вважається недоліком – це водночас ствердження внутрішньо-іманентних вимірів української людини, взірців високої духовності та прагнення моральної досконалості. Отож, незважаючи на «соціальне незацікавлення», українці володіють іншою цінною соціальною здатністю – «спочувати з другими» – здатність до емпатії, співпереживання, «здібність розуміти іншу природу, іншу людину, інший народ, – розуміти, що в кожного може бути свій шлях, для нього природніший, ніж нам» [19, с. 81].

Звернення до іманентно-внутрішніх вимірів людини, до її духовного потенціалу магістральною тенденцією простежується в українському теоретично-науковому дискурсі. Зокрема, на «інтровертності» української культури наголошує В. Янів, вважаючи цю етнопсихологічну константу атрибутивною характеристикою української духовності [18, с. 155]. Так, німецький дослідник К. Леонгард наголошує, що інтровертні особистості рідко орієнтуються на конкретні факти, а радше виробляють власні погляди. Крім того, інтроверт не сприймає об'єктивну реальність такою, якою вона є, а внутрішньо переробляє її [10,

с. 20–22]. Адже самозаглиблення у власні ідеї, зосередження на власному саморозвитку та діяльності головно акцентують увагу на абсолютизації духовного життя загалом.

Виходячи з теорії інтровертності, можна стверджувати, що «лагідність, ніжність, м'якість, втеча від активного життя зумовили пріоритет так званого малого гурту, родини. Найбільш комфортно чутлива, емоційна людина відчуває себе в оточенні близьких людей, а не у великих об'єднаннях» [6, с. 29]. Отже, особливе місце у питанні аналізу духовних засад українського суспільства відіграють так звані первинні колективи, які є наскрізними в історичному процесі й такими, що предметно виражають буття традиційно-консервативних, самовідтворюючих і самозберігаючих цінностей буття української людини.

Специфічною ознакою української духовної культури, на переконання українського дослідника І. Колесника, є її лінгвоцентризм. Зрозуміло, емоційно-чуттєвій вдачі українця найбільше відповідним був «художній» стиль мислення, прикрашання дійсності та минулого життя. Саме мова впродовж століть була носієм етнічно-релігійної та культурної ідентичності українського народу. В культурному просторі українців мова, словесність виступають справжнім заміном філософії. Світовідчуття українців відбивалося не у філософських та природознавчих трактатах, як на Заході, а в поезії, народній епіці, піснетворчості. До речі, фольклор як носій «мовленнєвої поведінки» українського народу, довгий час був «альтернативою літератури» [6, с. 30].

Так, на переконання низки дослідників, рефрен етнонаціональних засад духовного буття українського народу «виявляється у музичності, наближеності українців до природи, культі жінки і родини, релігійності...» [7, с. 142–143]. Ці національні особливості українців перебувають у тісній діалектичній єдності, взаємозумовлюючи ментальні, аксіологічні, морально-етичні та естетичні виміри буття української людини. Адже, за словами І. Мірчука, «зі зв'язку з природою виросло дуже тонке відчуття її краси. Зовнішнім виявом цього духовного споріднення з природою та переживання її краси став розквіт народного мистецтва, що виявилось у виробленні одягу та предметів побуту, музиці та поезії» [13, с. 90].

Слід зауважити, що емоційно-духовне начало українського народу впродовж віків слугувало основою творення численних взірців матеріально-духовної культури українців. Зокрема, глибина української пісенно-поетичної творчості відображає суть духовних вимірів українського народу. Адже, як стверджує М. Костомаров, українська «позія нераздільна отъ природы, она оживляет ее, дѣлаетъ ее участницею радости и горя человеческой души; травы, деревья, птицы, животныя, небесныя свѣтила, утро и вечеръ, зной и снѣгъ – все дышетъ, мыслить, чувствуетъ вмѣстѣ съ человекомъ, все откликается къ нему чарующимъ голосомъ то участія, то надежды, то приговора» [8, с. 66]. У свою чергу, «пісня супроводжувала наших предків на кожному місці і в кожному часі – при щоденній праці і в родинних святах, при релігійних обрядах і громадських виступах, у війнах, походах, перемогах», – наголошує І. Крип'якевич [9, с. 152]. Художньо-естетична творчість українців теж ґрунтується на емоційно-духовних чинниках, про що пише В. Антонович: «живописці кохаються найбільше в пейзажах або сценах, заснованих на ліричних мотивах» [1, с. 100]. Звичайно, аналіз численних надбань української культури засвідчує факт глибокої ду-

ховної субстанційності українців, котра постає невичерпною основою самобутності українського народу.

Також варто підкреслити, що засадничою умовою духовної єдності української спільноти є історична спадкоємність традицій, наявність спільних витоків, першооснов: «корені – це те, що робить вас тим, чим ви є, наділяє вас життєвою силою і автентичністю» [2, с. 257]. Так, глибинний духовний зв'язок з рідним краєм, з Батьківщиною постає вагомою рисою національного характеру українців: «Це місце, до якого ми належимо. Воно часто виступає як священна земля, земля наших предків, наших законодавців, наших королів і мудреців, поетів і священників – усе це перетворює той край на нашу батьківщину. Ми належимо їй, так само як і вона належить нам... навіть давно розлучившись із рідним краєм, етнічна група може зберігатися завдяки сильній ностальгії і духовній пов'язаності» [14, с. 32]. Використовуючи термінологію С. Осовського, цей ментально-духовний зв'язок окреслювався поняттям «ідеологічна батьківщина», однак поряд з ним існувало поняття «штатна батьківщина» [5, с. 129], яке корелювалося з безпосередньою близькістю до землі. Відповідно, на основі феномена «вкоріненості», що визначає глибинні духовні засади в українській культурі викристалізувалася така вагома ментальна ознака українського народу як «антеїзм» – глибока прив'язаність та шанобливе ставлення до землі. Це, зокрема, зумовлює поширення в українській культурі одного із визначальних архетипів – «тагна Mater» – «Матері-Землі». За словами О. Кульчицького, своєрідний духовний симбіоз української людини та землі проявляв себе як «harmonia praestabilica, наперед обумовлене співзвуччя людини й землі, у якому ґрунт стає спінозівською *substantia sive Dea*, «першосуттю або ж богинею», без руйнівної віри в її творця – Бога-особу» [20, р. 948].

У зв'язку з цим низка дослідників (Д. Чижевський, І. Мірчук, В. Янів, Я. Ярема, О. Кульчицький та ін.) наголошують на світоглядній домініанті основного елемента українського світогляду – глибокої релігійності. В контексті аналізу етнонаціональних духовних констант українського народу релігія «зберігає і передає людську духовність, яка живе у віках. У ній акумульовано величезний духовний досвід, нею звеличені всі загальнолюдські цінності. Діяльність неможлива без співвіднесення людиною свого «Я», своєї особистості з вічним, надіндивідуальним. Ідея Бога дає змогу обирати людині свою віру, служить для неї загальнолюдським виміром власних вчинків, намірів, дій» [4, с. 36–37]. Так, цікавим видається зіставлення характеристик українського національного характеру, етнопсихологічних духовних детермінант українців з рисами української релігійності, котре запропонувала дослідниця В. Мельник (табл. 1) [12].

Таким чином, на сучасному етапі соціокультурного розвитку українського народу особливої ваги набуває актуалізація минулого як осучаснення цінностей та досвіду минулих поколінь, інваріантних структур організації життєвого світу людини у побудові майбутнього. Саме тому сьогодні нам так важливо не втратити ті глибинні субстанційно-духовні надбання й етнонаціональні традиційні виміри, які становлять основу національного буття України та самобутнього життєбачення українського народу. Адже втрата смислотворчих іманентно-буттєвих етнонаціональних цінностей породжує сурогат духовного життя українського народу, посилює процеси соціальної маргіналізації та манкуртизації. У свою чергу, усвідомлення ролі етнонаціональних детер-

Таблиця 1. Етнопсихологічні детермінанти деяких характеристик української релігійності (за В. Мельник)

Етнопсихологічні детермінанти	Риси української релігійності
Геополітична межовість, що формувала у людей відчуття незахищеності	Пошуки ставлення до трансценденції, якою була християнська віра; змістом життя стає не життя, не турбота про нього, а ідеал, що перевищує земні межі
Переважає серед ландшафтів степу, що розвивало відчуття нескінченності та всеосяжності	Відчуття наявності певного абсолюту, тобто своєрідний християнський пантеїзм, одухотворення всього оточуючого
Комплекс меншовартості, скривдження та як наслідок – підсвідома настанова до релятивної агресії	Пошуки заступництва у вищих позаземних чинників, що створювало сприятливий ґрунт для християнського вчення про Спасителя, страждання на землі і рай у потойбічному; трактування церкви, як інституції, що виражає національні інтереси
Селянськість української нації та зумовлений цим консерватизм	Глибоке вкорінення релігійності, її колоритна обрядовість, трактування релігії як системи невід'ємних чинників життя, відведення їй домінуючого становища серед усіх своїх святощів
Інтровертність (заглибленість у себе) української нації	Містицизм релігійної сфери, негативізм, культ духа, ілюзіонізм та ідеалізація життя, а відтак перенесення релігії у сферу індивідуальної, внутрішньої побожності; зорієнтованість обрядовості на дім, сім'ю
Емоційність українців, переважання чуттєвого начала над розумовим і вольовим	Бог – це внутрішній закон, відповідно до якого треба жити. Українець довіряє себе і свою волю Богові, а тому з покірною приймає всі страждання
Домінування жінки в сім'ї, в господарській і побутовій сферах; жіночність української нації	Культ Богородиці, ідеалізація подружнього життя обожествлення сім'ї, звеличчвання жінки матері – ключові риси української релігійної обрядовості
Кордоцентричність українців; мотиваційну і рушійну роль відіграють не розумово-раціональні сили, почуття людського серця	Основа релігійної свідомості українців лежить у серці людини. Релігія не є щось стороннє для людської природи. Тому українська релігійність є простою і не потребує створення богословських систем

мінант людського буття є важливою субстанційною основою духовної ґенези українського суспільства.

1. Антонович В. Три національні типи народні / В. Б. Антонович // Моя сповідь: Вибрані історичні та публіцистичні твори. – К.: Либідь, 1995. – С. 90–101. 2. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / Е. Гелнер; [пер. з англ. Г. Касьянов]. – К.: Таксон, 2003. – 300 с. – (Ex Professo). 3. Гнатенко П. Ідентичність: філософський і психологічний аналіз / П. Гнатенко, В. Павленко. – К.: Арт-Пресс, 1999. – 465 с. 4. Горак Г. Від диявола до ангела? Чи прогресує людська духовність? / Г. І. Горак. – К.: Т-во «Знання України», 1991. – 46 с. 5. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886): [монографія] / Я. Грицак. – К.: Критика, 2006. – 632 с. 6. Колесник І. Українська культура та історіографія: історія ментальностей / І. І. Колесник // Український історичний журнал. – 2002. – № 1. – С. 26–37. 7. Корнев М. Соціальна психологія / М. Н. Корнев, А. Б. Коваленко. – К.: Наукова думка, 1995. – 237 с. 8. Костомаров Н. Дві руські народності / Н. Костомаров // Основа. – СПб., 1861. – № 3. – С. 33–80. 9. Крип'якевич І. Український світогляд / І. Крип'якевич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві: [зб. наук. праць / ред. Я. Ісаєвич]. – Л.:

Ін-т народознавства НАНУ, 2001. – С. 151–166. 10. Леонард К. Акцентуированные личности / К. Леонард. – К.: Наукова думка, 1989. – 215 с. 11. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: [у 2 т.] / І. Лисяк-Рудницький. – К.: Основи, 1994. – Т. 2. – 573 с. 12. Мельник В. Взаємозв'язок релігійності та етнопсихологічних характеристик українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etno.uaweb.org/lib/melnyk.html>. 13. Мірчук І. Світогляд українського народу. Спроба характеристики / І. Мірчук // Генеза. – 1994. – № 2. – С. 87–96. 14. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Д. Сміт; [пер. з англ. П. Тарашука]. – К.: Основи, 1994. – 224 с. 15. Український соціум: [монографія / ред. В. С. Крисаченко]. – К.: Знання України, 2005. – 792 с. 16. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К.: Вид-во «Орій», 1992. – 230 с. 17. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М. Шлемкевич. – К.: МП «Фенікс», 1992. – 168 с. 18. Янів В. Релігійність українця з етнопсихологічного погляду / В. Янів // Основа. – 1995. – № 28 (6). – С. 144–163. 19. Ярема Я. Українська духовність в її культурно-історичних виявах // Перший український педагогічний конгрес 1935 р.: [зб. наук. праць]. – Л.: Рідна школа, 1938. – С. 16–88. 20. Kultchitsky A. National Characteristics Of The Ukrainian People // Ukraine: A Concise Encyclopaedia. – V. 1. – Toronto, 1963. – P. 946–953.

Віра Микольченко

Європейський контекст та особливості українського філософського дискурсу героїзму

Стаття є авторською спробою додаткової реіфікації поняття «героїзм» як в європейському контексті, так і в історії української філософської думки. Саме в часи нівелювання загальнолюдських цінностей сучасним суспільством, процес героїзації набуває актуальності в розбудові незалежної української держави.

The article is the author's attempts of additional reification of the concept of «heroism» in European context and in Ukrainian philosophical thought. In the times of leveling of the universal values by modern society, the heroic-recognition's process becomes gaining relevance for constructing of the independent Ukrainian state.

Постійні зміни, що відбуваються у світі, не задовольняють сучасну людину, яка окрім орієнтації на майбутнє, має глибокі коріння в минулому. Саме це є ключем до вивчення всіх процесів, що відбуваються в суспільстві й з кожною особистістю зокрема – відділення минулого від майбутнього та сьогодення спотворює зміст любого процесу. Так само неможливо без серйозних деформацій вивчати зміст героїзму та процес становлення героя, якщо абстрагуватися від історії.

Можна говорити про різні основи чи підстави людського героїзму, кожна з яких має свій власний неповторний зміст. Героїзація пов'язана з потребою людства в герої-вожді, лідері. Характерною особливістю європейської цивілізації, починаючи ще з античності, є формування особистісного початку людини, яке потребує подолання умовностей та табу.

Серед багатьох визначень поняття «герой» потрібно звернути увагу на формулювання Д. Кемпбела, який визначає героя як людину, що пробирається крізь особисті й